

ПСИХОЛОГІЧНІ НАСЛІДКИ ГОЛОДОМОРУ ДЛЯ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Чекаловська Г. З.,

кандидат економічних наук, доцент,
Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західно-Українського Національного Університету
e-mail: h.chekalovska@wuni.edu.ua
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-1201-574X>

Келець К. В.,

студентка, Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Західно-Українського Національного Університету
e-mail: 02karina.kelets@gmail.com

У тезах розглянуто проблему впливу Голодомору 1932-1933 рр. на поведінку та психіку українського суспільства. Окреслено основні фактори, які спровокували психологічні зміни, що могли передатися у спадок та шляхи подолання психологічних наслідків Голодомору на сучасному етапі.

Для України 1933 рік став часом національної катастрофи, наслідки якої відчуються і дотепер. Катастрофи, яка поставила націю на межу зникнення. Голодомор – трагедія, що забрала мільйони людських життів, це тривалий у часі феномен, який увібрав у себе безліч різних травматичних подій, а також характеризується певною динамікою історичного перебігу та психологічних наслідків.

Любов Найдьонова зазначає, що «історична травма – це жахіття, які пережила велика кількість людей на певній території. Якщо це велика подія, то в межах одного покоління вона не завершується, а триває як мінімум 3 поколіннях, а то й більше. Про травму мають говорити і говорити постійно. Бо перше покоління як правило мовчить, воно «німе», адже емоційні ресурси вже вичерпані. Друге покоління росте ніби ображене, бо йому ніби не вистачає уваги, воно недолюблене. Третє покоління починає відчувати провину. Окрім того, у нас два покоління вирости у німій ситуації, непромовленій, невисловленій. Тому дуже реальність складна і змішана» [1].

Науковці, які досліджували особливості поведінки нащадків жертв Голодомору звертали увагу на основні фактори, що спричинили психологічні зміни, які змогли передатися у спадок, зокрема, А. Маслюк описує такі фактори: інформаційна депривація (люди не відали масштабів голоду та правдивих намірів радянської влади), обмеження в просторі (люди не мали змоги покинути свої регіони), голод (недостатня кількість їжі для виживання), заборона духовних практик (людей примушували підтримувати тільки комуністичну ідеологію), руйнування традицій (взаємодопомога та підтримка) [2].

П. Горностаї вважає Голодомор найбільшою травмою в історії нашої держави та виділяє фактори, які посилюють вплив даної колективної травми: величезна кількість жертв, які не мали змоги отримати достатню кількість їжі

для виживання, високий рівень несправедливості, нездатність людей чинити опір та обмеження емоційного реагування [3].

Психологічні наслідки Голодомору проявляються у світосприйнятті, переконаннях, поведінці, когнітивних установках, які спричинялися травматичними подіями і передавалися майбутнім поколінням. Ніхто не з'ясовує, звідки походять такі переконання, вони існують в реальності, незважаючи на зміну часу. Час змінюється, а установки продовжують жити» [4].

Особливості поведінки нащадків жертв Голодомору включають в себе: недоцільне накопичення та зберігання надлишкових запасів їжі; неспроможність позбавитися зайвих речей; значне фокусування на їжі; переїдання та постійна турбота [5].

І. Рева, досліджуючи особисті цінності, зауважує, що нащадки жертв Голодомору мають: комплекс національної меншовартості, постійний страх поразки та низький рівень домагань [6].

Важливим психологічним наслідком Голодомору є «стокгольмський» синдром – коли постраждалі, незважаючи на пережиті страшні події починають захищати, ставиться із розумінням до своїх убивць, тобто відбувається ідентифікація жертви з агресором. Саме так можна трактувати прихильність до радянської влади у частини людей, які постраждали від неї, які зрусифікувалися і відмовилися від власного «я».

Психологи виділяють кілька етапів динаміки опрацювання історичної психотравми: 1) стадія шоку, 2) заперечення, 3) усвідомлення, 4) відновлення [1].

Сьогодні українське суспільство переходить від психологічного заперечення до усвідомлення і прийняття своєї історії і себе самої. Без етапу усвідомлення проблеми неможливий наступний етап роботи – відновлення, через корекцію поведінки, звичок. Психологи наголошують, що необхідно проговорювати психологічні наслідки Голодомору, бо це зменшує депресивний стан суспільства, відбувається відділення себе від проблеми.

Отже, Голодомор 1932-1933 рр. в Україні – це історична, колективна психотравма українського народу, яку ми сьогодні зцілюємо. Подолання наслідків Голодомору - це завдання для сучасних українців-батьків, життя яких так чи інакше є зразком для нащадків.

Список використаних джерел:

1. Найдьонова Л. А. *Історична травма спільноти: як нащадкам пам'ятати трагічне? Практична психологія та соціальна робота.* 2012. № 2. С. 48-55.
2. *Особливості переживання депривації під час голодоморів в Україні. Голодомор 1932–1933 років в Україні : визнання світовою громадськістю голодоморів в Україні як геноциду українського народу : матеріали VI Міжнар. наук. конф., (Київ, 30 листоп. 2007 р.).* К. : МАУП, 2008. С. 48–59.
3. Горностай П. *Современная Украина в свете исторических травм.* URL: <http://gorn.kiev.ua/publ91.htm>
4. Наумець І. *Якими є психологічні наслідки Голодомору в повсякденному житті українців.* URL: <https://life.pravda.com.ua/health/2017/07/31/225607/>

5. Bezo, Brent, and Stefania Maggi. *The Intergenerational Impact of the Holodomor Genocide on Gender Roles, Expectations and Performance: The Ukrainian Experience*. *Annals of Psychiatry and Mental Health*, vol.3, no 3, 2015, pp. 1-4.

6. Рева І. Р. *По той бік себе: соціально-психологічні та культурні наслідки Голодомору і сталінських репресій: Науково-популярне видання*. К.: К.І.С., 2019. 272 с.